

Sayı VIII (2022)

L. J. CALVET, *Akdeniz, Dillerimizin Denizi*. Ekim 2021 İstanbul.
Monografi Yayınları, 277 sayfa. Çev. D. Kellecioğlu ISBN:
9786057096302

Umut ARSLAN

 0000-0002-2645-9333



*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.



Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Arslan U. 2022, *Akdeniz, Dillerimizin Denizi*. Yazar: L. J. Calvet, *Libri* VIII, 91-93.

Geliş Tarihi: 15.06.2022 | Kabul Tarihi: 02.07.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 23.07.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org



**L. J. CALVET, *Akdeniz, Dillerimizin Denizi*. İstanbul 2021. Monografi
Yayımları, 277 sayfa. Çev. D. Kellecioğlu ISBN: 9786057096302**

Umut Arslan*

Akdeniz'in dinamik olaylar tarihi Akdenizli halkların dillerinde şekillenir. Bu karmaşık ilişkide dillerin teması kaçınılmazdır. Uzak geçmişten kalan çok dilli yazıtlarından bu yana diller ölmüş ve doğmuştur. Fakat Akdeniz bugün de aynı dar sınırların içerisinde birçok dile temasını sürdürür. Dillerimizin Denizi, Akdeniz'i anlamlandırmanın büyük bir parçasını oluşturur. Akdeniz dillerinin tarihsel seyri, alışverişleri ve dönüşümleri bu çalışmada detaylıca incelenmiş, Akdeniz coğrafyasının sınırları içerisinde kalarak yine bu coğrafyaya özgü çok kültürlülük dilbilimsel çerçevede irdelenmiştir. L. J. Calvet alanında çalışmalarını sürdürürken orijinal adı *La Méditerranée. Mer de nos langues* olan kitabın çevirisini D. Kellecioğlu yapmıştır.

Kitap; üç kısımdan oluşur 1. Kısım (Dillerin Tarihi); "Deniz"den "Akdeniz"e (11-20), Alfabelerin Beşiği Akdeniz (21-34), Fenikelilerin Yayılması(35-48), İbranice, Tutulmalı bir Dil (49-68), Yunan Yayılmasına İlişkin Dil İzleri (68-82), Roma İmparatorluğu ve Latin Dilleri(82-106), Arapçanın Yayılışı (107-122), Haçlı Seferleri ve Diller(123-134), Lingua Franca Geçer Dili (135-147) 2. Kısım (Sözcüklerin Tarihi); Akdenizli Sözcükler (151-159), Zeytin Yağ Petrol (160-166), Levant Ölçekleri Dragomanlar ve Tercümanlar (166-176), Coğrafyadaki Tarihe Dair (177-187), 3. Kısım (Tarihin Şimdiki Zamanı); Bir Akdeniz mi Yoksa Birden Fazla Akdeniz mi? (191-201), Akdeniz'de Dil Politikaları (202-218), Çeviri Akışı (219-237), Sonuç Yerine (238-252) ve *Ek: Akdeniz'de Dillerin Ağırlığı* (253-258) bölümlerinden oluşur. Kitabın Giriş bölümünde metine hazırlayıcı bilgiler sunulurken Görsel Listesi, Teşekkür kısmı kitabın başına sunulmuştur. Kaynakça ve Dizin kitabın sonunda yer almaktadır.

1. Kısım: *Denizden Akdeniz'e* (11-20) adlı birinci bölümde yazar, çeşitli eski dillerin denizi tanımlama biçimlerini ve bakış açısı kaynaklarını kullanır. Akdeniz haritalandırmalarının ilk örnekleri sunularak toplumların kendilerini siyasi, coğrafi konumlanmalarıyla birlikte dilsel geçmişlerinin Akdeniz'i tanımlama sürecine nasıl etkide bulunduğu iletilir.

Alfabelerin Beşiği Akdeniz (21-34) adlı ikinci bölümde yazar, alfabenin çivi, hiyeroglif biçimden evrilişini işlemiştir. Yazar bu türden bir değişimin nihayetinde tek bir kaynaktan alışveriş yoluyla tüm alfabelere aktarıldığını bildirir ve konuyu açar.

Fenikelilerin Yayılması (35-48) adlı üçüncü bölümde yazar, kısa bir Akdeniz tarihinin ardından dilin yayılmasına örnek verebilmek amacıyla Fenikelileri ele alır. Fenikelilerin ticari faaliyetleri nedeniyle Akdeniz'in hemen hemen her yerinde ticari bölgelere sahip olduğunu belirtir. Bununla ilintili olarak doğudan batıya yayılan Fenike dilinin, bugünde kullanılan yer adlarındaki ve Akdeniz dillerindeki kalıntılarını sunar.

* Doktorant, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları, Antalya. umutarslan2@gmail.com | 0000-0002-2645-9333

Dördüncü bölüm olan İbranice Tutulmalı Bir Dil (49-68) yazar, İbranicenin tarihini ele alır. Çeşitli siyasal, politik çekişmeler sonucunda unutulmuş, sadece kutsal metinlerle sınırlı hale gelmiş bir dil olduğunu belirtir ve açar. Unutulan İbranicenin Avrupa bakış açısından kutsal bir dil sayıldığına değinerek 15. yüzyılda Avrupalı ulusların kendi dillerini kutsalla ilişkilendirmek üzere hangi çalışmaları yaptığını sunar ve İbranice 'ye karşı bu dönemdeki tutumu ele alır. Son olarak modern Yahudi dilinin tekrar ölmüş bir dilden nasıl doğduğunu ve geliştirildiğini tarihsel bir perspektifle aktarır.

Yunan Yayılmasına İlişkin Dil İzleri (68-82) adlı beşinci bölümde yazar, Atina merkezli Hellen yayılmasıyla birlikte dilin yayılma sürecini inceler. Aristophanes'in komedyaeri üzerinden Atina'daki kozmopolit yapı içerisindeki lehçe ve konuşma farklılıklarına değinir. İyonya lehçesiyle Atina lehçesinin yazı dilinde de farklılaşması bu bölümde incelenir. Sonrasında İskender'in her topluluktan karışık ordusunda ortaya çıkmış yeni bir Hellence'nin Koine Hellence'sinin Mısır'a kadar yayılımını açıklar.

Roma İmparatorluğu ve Latin Dilleri (82-106) kısmı, Latincenin kırsal bölgenin dili olduğunu ve imparatorluk olmadan önce çok ufak bir alanda yerel bir dil olarak konuşulduğu altıncı bölümdür. Zamanla Latince kelimelerdeki anlam dönüşümünü ve bilim dili olarak kabul edildiği aşamaya gelişini irdeler. Bu noktada yazar Doğu Roma'daki yerel halkın kullandığı Latince ile yazılı Latince'nin farkına kaynaklar aracılığıyla değinir.

Arapçanın Yayılışı (107-122) adlı yedinci bölümde yazar, William Marçais'in çalışmaları doğrultusunda Arapçanın Mısır'dan Moritanya'ya olan yayılımını inceler. Fetihlerle yayılan bir imparatorluğun önce kentlerdeki dili bir tür mecburiyetle nasıl zapt ettiği sonra taşradaki dili nasıl dönüştürdüğü araştırılır. Bir kültürün içine dille beraber nasıl nüfuz edebileceğinin izlerini takip eder. Ayrıca "Çevre Arapçası" deyimiyle kara yoluyla taşınan dilin dışında Anadolu, Kıbrıs ve Malta'daki Arapça biçimlerine değinilir.

Haçlı Seferleri ve Diller (123-134) adlı sekizinci bölümde yazar, Haçlı Seferleri sırasında baskın olan Oc, Anglo-Norman, Valonca dillerinin doğu ile yani Hellence Türkçe ve Arapça dilleriyle olan temasına değinilir. Frenklerin doğulu dilleri öğrenme hevesi açıklanır. Bu aynı zamanda dille birlikte o dönemde yüksek kültür ürünleri olan felsefe, matematik gibi bilgilerin ve terimlerinin Akdeniz'de dolaşıma girmesini sağlamıştır. Bu konudaki bazı kaynaklar tartışmaya açılarak sunulmuştur.

Dokuzuncu bölüm olan *Lingua Franca Geçer Dili* (135-147) kısmında yazar, Arapların haçlı seferleri sırasında karmaşık bir dil grubundan toplulukların dillerini tek bir çatı altında toplayan, hepsini "frenk dili" olarak algılayan bakış açısından konuyu açar. Lingua Franca'nın ne olduğu tartışmasını Kolomb'un seyahetleri boyunca öğrendiği her Romen dilinin bir parçasını kullanarak yazdıkları üzerinden netleştirir.

2. Kısım: *Akdenizli Sözcükler* (151-159) adlı onuncu bölümde yazar, ilk kısmın bir özetini sunarak tüm yerel direnmelere rağmen Akdeniz'de tüm dillerin ortak bir havuz oluşturduğundan bahsedilir. Yazar 2. Kısımın bu ilk bölümünde ise kelime kökenlerine inerek Akdeniz'deki dolaşımının izini sürer. Akadcada "baş" anlamına gelen "qaqqadu" sözcüğünün anlam dönüşümünü ve bütün Akdenizli dillere nasıl yerleştiğinin izini sürerek başlar.

Zeytin, Yağ, Petrol (160-166) adlı on birinci bölümde yazar, Akdeniz kökenli kelimeleri biriktirmeye devam eder ve yağ ile başlar Türkçe ve İbranice hariç bütün Akdeniz dillerinde yağ kelimesinin zeytin kelimesinin kökünden türetildiği ifade edilir. Aslında farkında olmadan kullanılan her türlü yağa verilen isim zeytinle ilişkili olur. Bu da ortak bir havza olan Akdenizliliğe işaret eder.

Levant Ölçekleri, Dragomanlar ve Tercümanlar (166-176) adlı on ikinci bölümde yazar,

Avrupa’da dil okullarının işlevi ve tarihine odaklanır. Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa’nın ticari ilişkileri ve kapitülasyonlar üzerinden tercümanlık kavramının dilbilimsel kökenini araştırır.

Coğrafyadaki Tarihe Dair (177-187) adlı on üçüncü bölümde yazar, İskenderiye ve Yeni Kent anlamına gelen kelimelerin kökenine inerek Akdenizli dillerin bu kelimeleri nasıl paylaştığını gösterir. Sonrasında “Dalyan” balık avlanan yer ya da balık avlama tekniğiyle ilişkili bu kelimenin diller arası yolculuğu işlenir.

3. Kısım: *Bir Akdeniz mi Yoksa Birden Fazla Akdeniz mi?* (191-201) adlı on dördüncü bölümde yazar, Akdeniz’in ya da kendi deyimiyle sıvı kıtanın dört parçaya ayrıldığını savunur ve bu ayrımı hem coğrafi hem de kültürel bir ayrıma işaret ettiğini bildirir. Ayrıca anakaradan farklı bir karakterde olduğunu söylediği adalardaki dilsel durumları inceler ve özgünlüğünü bildirir.

Onbeşinci bölüm olan Akdeniz’de Dil Politikaları (202-218) kısmında yazar, dilin coğrafi hareketlerle ve zaman içerisindeki evrimine karşı başka türde bir müdahaleyi daha bildirir bu da devletlerce gerçekleştirilen dil programlarıdır. Bu bağlamda yazar çeşitli ülkelerdeki dil programlarının tarihine, içeriğine odaklanır.

Çeviri Akışı (219-237)’nda çeviri tarihi ve bakışı diyebileceğimiz birtakım araştırmaların sunulduğu kısım, on altıncı bölümdür. Ayrıca Akdeniz dilleri arasındaki çevirileri sayısal veriler ışığında inceler.

Sonuç Yerine (238-252) adlı on yedinci bölümde yazar, bütün bölümlerde işlediği bilgilerin üst başlığı olarak bir dilbilim önerisi sunar. Darwin’in çalışmalarını dilbilim ile ilişkilendirerek dilbilimsel ekoloji ilkesine dair açıklamalar getirir. Dillerin evrimi ekolojik bakış açısından “tür” olarak yorumlanır. Yok olmak üzere olan dillerin korunması ya da baskın tür olan dillerin durumu gibi alanlarda “türlerin kökeni” benzetmeli bir inceleme alanı sunar.

Ek: Akdeniz’de Dillerin Ağırlığı (253-258) adlı son ek bölümünde yazar bazı veriler sunar. Dilleri “konuşan kişi sayısı, Vikipedi’de yayınlanmış madde sayısı” gibi başlıklara ayırarak istatistikî tablolarla değerlendirir.